

Олійник М. І.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інститут адвокатури існує вже доволі значний час. З історії відомо, що перші його зародки беруть свій початок ще з часів Стародавнього Риму, де правозахисна діяльність здійснювалася у двох формах: «cavere» – діяльності щодо надання юридичної допомоги у формі складання позовів, угод, заповітів, та «agere» – діяльності щодо ведення справи в суді. [1, с.154] Своєї актуальності адвокатура не втрачає і сьогодні, адже цей інститут своїм існуванням забезпечує належне функціонування та розвиток громадянського суспільства, що є невід'ємною складовою демократичної держави.

Однак, для того, щоб в подальшому розвивати адвокатську діяльність та підвищувати її ефективність, Україні вкрай необхідно використовувати найважливіші надбання в сфері адвокатської діяльності з найбільш розвинених та демократичних країн світу. В свою чергу, оскільки Україна проголосила шлях до євроінтеграції, в межах даного питання, особливу роль слід приділити сучасним тенденціям розвитку адвокатури в найпрогресивніших країнах Європейського Союзу.

Починаючи говорити про організацію адвокатської діяльності в країнах Європейського Союзу, насамперед, варто акцентувати на тому, що регулювання такої діяльності в межах цього співтовариства здійснюється як на національному, так і на наднаціональному рівні правового регулювання.

Для національного рівня правової регламентації адвокатської діяльності в країнах ЄС характерним є існування трьох рівнів такого регулювання.

Первинний рівень становлять такі норми європейського права, які мають вищу юридичну силу щодо інших джерел ЄС, і включають, зокрема, установчі договори Європейського Союзу, протоколи до установчих договорів, спеціальні рішення Ради Європи тощо.

Вагому роль відведено також регламентам, директивам, рамковим та нормативним рішенням, міжінституційним угодам, рекомендаціям, деклараціям тощо, які становлять вторинний рівень правового регулювання.

В межах даного питання варто виокремити резолюції Комітету міністрів Ради Європи, такі як: Резолюція № 78 (8) «Про юридичну допомогу і консультації» від 02 березня 1978 р., Резолюція № (76) 6 «Про правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах». Важливе значення мають також регламенти, зокрема «Про юрисдикцію, визнання та виконання рішень у цивільних і кримінальних справах» від 22 грудня 2000 р. № 44/2001. Необхідно також звернути свою увагу на рекомендацію № R (81) 7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам стосовно шляхів

полегшення доступу до правосуддя від 14 травня 1981 р.

Важливе значення для правового регулювання адвокатури ЄС має Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства, який був прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1998 року, що містить в собі положення, які стосуються порядку організації та діяльності адвокатури в країнах ЄС. Зокрема, в п.1.1. ч.1. даного Кодексу акцентовано на особливому місці адвокатури в європейських країнах. Так, відповідно до цього положення: «У будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль; його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій». [2]

Для того, щоб визначити статус адвоката в країнах ЄС, варто проаналізувати ряд актів Ради Європи та директив Європейської економічної спільноти.

Так, у Директиві 98/5/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 лютого 1998 р. про сприяння постійному здійсненню професії правника в іншій державі-члені, ніж держави отримання професійної кваліфікації, адвокатом іменується будь-яка особа, яка є громадянином держави-члена й уповноважена здійснювати професійну діяльність під одним із професійних титулів. [3] Для прикладу, в Італії як адвокат розглядається «avvocato», Португалії – «advogado», в Австрії – «rechtsanwalt», у Франції та Люксембурзі – «avocat».

В свою чергу, відповідно до ч. 2 ст. 1 Директиви 77/249/ЄЕС про сприяння ефективному здійсненню свободи на надання послуги адвокатами, адвокатом вважається будь-яка особа, уповноважена на виконання своєї професійної діяльності та позначена відповідним терміном. [4]

Також слід згадати, що у Рекомендації № R(2000)21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів (далі – Рекомендація № R(2000)21) зазначено, що в цілях цієї Рекомендації «адвокат» означає особу, яка відповідно до національного законодавства кваліфікована та уповноважена захищати та діяти від імені своїх клієнтів, займатися юридичною практикою, з'являтися в офіційній якості в суді і консультувати та представляти своїх клієнтів у питаннях права. [5]

Стосовно порядку зайняття посади адвоката, то зазвичай кожен, хто має бажання стати адвокатом в країнах ЄС, повинен здобути вищу юридичну освіту, пройти стажування, скласти вступний іспит та бути прийнятим до колегії адвокатів. Так, наприклад, в Бельгії, Данії, Нідерландах та Люксембурзі кожен, хто хоче займатися правозахисною діяльністю, повинен здобути вищу юридичну освіту, пройти трирічне стажування із зареєстрованим адвокатом, наприкінці якого має пройти теоретичну та усну перевірку аргументації.

Для прикладу, у Франції потрібна спеціалізація, що набувається у результаті проходження професійної практики протягом строку, що визначається декретом Державної ради і не може бути менше двох років. Під час цієї практики здійснюється контроль за знаннями кандидатів, а наприкінці – відбувається атестація та видача сертифікату за результатами її проходження, що видається регіональним центром професійної освіти. Вступний іспит для отримання професійної освіти повинен скласти кожен, хто має намір отримати статус адвоката. Особам, які мають ступінь доктора права, дозволений допуск без вступного іспиту до теоретичного та практичного навчання у регіональному центрі освіти адвоката. Також для того, щоб стати адвокатом у Франції, потрібно мати або громадянство Франції або громадянство однієї з країн-членів Європейського Союзу, за умови взаємного визнання цими країнами дипломів про вищу освіту.

Варто зазначити, що основні стандарти професійної підготовки адвоката можна знайти в Рекомендаціях Ради адвокатських та правничих товариств Європи про результати навчання європейських адвокатів, що включають наступні положення, зазначені далі. По-перше, майбутні адвокати повинні не тільки розглядати конкретні технічні правові питання, з якими вони стикаються, а й виконувати свої функції етично: на благо своїх клієнтів і суспільства загалом. По-друге, потенційні адвокати повинні володіти знаннями юридичної системи, в якій працюють, і використовувати їх, тобто знати не лише галузь права, а й методи, що забезпечують правильне застосування закону, робити критичний аналіз законодавства. По-третє, майбутнім адвокатам потрібно усвідомлювати, що володіти лише юридичними повноваженнями недостатньо: вони повинні вивчити та дотримуватися усіх процедур, спрямованих на захист інтересів клієнта (особливо професійної таємниці/конфіденційності клієнта, уникнення конфлікту інтересів тощо) та забезпечення роботи кабінету, наскільки це можливо ефективно і без перешкод. [6, с. 79]

У контексті даного питання також не можна пройти повз Рекомендацій щодо визнання кваліфікації українських адвокатів у Європейському Союзі, затверджених Радою адвокатських та правничих товариств Європи, адже цей документ відкриває доступ вітчизняним адвокатам до європейського ринку юридичних послуг. Для України цей нормативний акт має велике значення, оскільки раніше не існувало законодавства Євросоюзу, що визнавало б кваліфікацію адвоката з країни, яка не є членом ЄС. Таким чином, цей документ сприяє відкриттю кордонів між Україною та країнами Європейського Союзу з погляду доступу до ринку адвокатських послуг. Слід також зазначити, що в умовах російського вторгнення в Україну, в документі йдеться про потребу мінімізації формальних вимог щодо кваліфікації українських адвокатів, зокрема йдеться про приймання іншої форми підтвердження фактів, ніж оригінали документів, відмову від певних вимог або завірених перекладів, зменшення або усунення витрат, такі як щорічні внески тощо.

Таким чином, можна сказати, що для претендентів на зайняття посади адвоката в країнах Європейського Союзу висуваються значно суворіші вимоги, ніж в Україні. Так, відповідно до ч.1 ст.6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатом в Україні може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. [7] В свою чергу, в багатьох країнах ЄС для того, щоб стати адвокатом, необхідно мати стаж роботи в галузі права не менше трьох років. Також в країнах Євросоюзу від кандидатів на посаду адвоката потребують не тільки освоєння практичних навичок, але й суворого дотримання правил адвокатської етики, освоєння методів правильного застосування закону та дотримання принципів конфіденційності, уникнення конфліктів інтересів тощо.

Отже, можна зробити висновок, що враховуючи той факт, що Україна обрала шлях до євроінтеграції, а також те, що в Європейському Союзі зробили виняток для України щодо кваліфікації вітчизняних адвокатів в країнах ЄС, в подальшому передбачуваним для нашої держави буде поступове впровадження двох рівнів правового регулювання адвокатської діяльності, а також підвищення вимог щодо можливості заняття адвокатською діяльністю, що є характерним для діяльності адвокатури країн Європейського Союзу.

Список використаної літератури:

1. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки.* 2020. № 1. Том 7. С. 153-159.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Кодекс, Міжнародний документ від 01.10.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text (дата звернення: 20.10.2022)
3. Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/1998/5/oj> (дата звернення: 20.10.2022)
4. Council Directive 77/249/EEC of 22 March 1977 to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/1977/249/oj> (дата звернення: 20.10.2022)
5. Recommendation № R (2000)21 of the Committee of Ministers to member States on the freedom of exercise of the profession of lawyer. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d0fc8 (дата звернення: 20.10.2022)
6. Щербанюк О. В. Європейські стандарти доступу до адвокатської діяльності. *Право України.* 2019. № 12. С. 70-83.
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

(дата звернення: 20.10.2022)

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кубаєнко Андрій Володимирович**